

Hári Máriára gondolva

Horváth Júlia

Néhány gondolat

Amikor gyengéd unszolásra elhatároztam, hogy összeszedem a személyes emlékeimet Hári doktornőről (soha nem tudtam Máriának hívni, ezt néhányan kifogásolták, de ő nem tette szóvá), az emlékek összetorlódtak, és mozaikszerűen, nem mindig időrendben jöttek elő. Amikor képek és szövegek, meg a gondolataim között takarítottam, rájöttem, hogy az első négy évfolyamos konduktorok (Timur és csapata – így neveztük magunkat) közül egyre kevesebben vagyunk, úgy döntöttem, hogy néhány emléket megosztok. Talán az is megbocsátható, hogy intimitásokat is leírok.

A kezdetek

Az érettségi és egy éves keresés után vezetett az út a Pető Intézetbe. Elkezdtem dolgozni, ahogy tudtam és mindenki más is tette, ahogy szokta és csak jóval később derült ki számomra, hogy Pető András azokban a napokban halt meg. Talán 1-2 nappal a belépésem előtt. A gyász jeleit azonban nem lehetett érzékelni, mindenki végezte a dolgát, talán még jobban is és talán így gyászoltak. Jóval később Bánki László Mozgássérültek c. filmje (1969) vetítésének kezdő jelenete mutatta a temetést, a gyászolókat és Hári doktornő búcsúbeszédét. Ebből, és az idősebb kollegák elbeszéléseiből derült fény az előzményekre. A tanulmányok megkezdése után az előadások során egyre több dolgot ismertem meg a konduktív pedagógiából, eleinte inkább szóbeli, mint írásbeli információk alapján. Azóta sokan, különböző aspektusból vizsgálva a szakma jellegzetességeit, feltették a kérdést: mi volt a jellemző erre a kis, hermetikusan elzárt közösségre? Milyen is volt Pető? A válaszok még ma is tartanak.

Székely Ily

A bemutatást, a körbevezetést egy szigorú arcú asszony végezte, aki az első pillanattól nagyon lekötötte mindannyiunk figyelmét. Rendkívül kedvesen mutatta be a gyerekcsoportokat, ismertette a merevnek tűnő szabályokat. Hangja, amikor a gyerekekhez szólt, szinte teljesen megváltozott. Ő volt Ily (Székely Ferencné), akitől a képzés során a gyakorlati ismereteket tanultuk.

Később, a gyakorlati munka során gyakran megjelent a csoportokban, társaságában mindig egy alacsony, vékony, szemüveges asszonnal. Később megtudtuk, hogy ő volt Hári Mária.

A „Doktornő”

Két erős egyéniséget ismertem meg bennük. Ily gyakorlati bemutatóira, az ún. továbbviteleire (amit tegnap tudott már a gyermek, azon haladjon tovább, lépjen előre, ne veszítsen se időt se teljesítményt) a mai napig emlékszem. A mozdulatok, amelyekkel az adott sérülés tüneteit bemutatta, a mai napig előttem vannak. Ily és a Doktornő mindig együtt jártak a folyosókon, és a csoportokba is együtt léptek be. (1. ábra)

Dr. Hári Mária
és
Székely Ily
Villányi 67. „Üvegfolysó”
A képet Arihito OSAMI,
egykori tanítványuk küldte
Osakából.
Volt neveltjük:
Onisi MASARU
és kísérője, Imai TORU
1978-1979

1. ábra. Hári Mária és Székely Ferencné, Ily. Pár hónapja kaptuk ezt a képet az első japán konduktortól, tanítványuktól, Osamitól. Első közlésére itt kerül sor

Érdekes volt a viszonyuk: Hári doktornő mindig, minden megjegyzése után ránézett Ilyre, mintha egyetértést, helyeslést, jóváhagyást várna tőle, pedig mindannyiunk számára nyilvánvaló volt, hogy nem ez volt a tekintély és a hatalmi megosztás kettejük között. Ily egyfajta megvalósítóként, máskor „tolmácsként” is működött. Későbbi tapasztalatom volt, hogy ha valaki beszélni akart a doktornővel, vagy valamit el akart érni, akkor Ilyt kérte fel közvetítőnek, egyfajta szűrőnek, finomítónak. Egymás között gyakran kifiguráztuk a „magyarról magyarra” fordítást.

Mária néni

Egy harmadik hölgy, a doktornő édesanyja csatlakozott a munka csendes irányításához. Egy kis szobában gondozta a szigorú rendben tartott kórlapokat, ragasztgatta be a megszámozott fényképeket, ellenőrizte a képekhez fűzött dokumentációs szöveget. Ha a szöveget a felelős nem írta be időben, akkor azt azonnal számonkérte.

2. ábra. Hári doktornő édesanyja, dr. Hári Gézané Wolfinger Mária

Érdekes kötődésüket később értettem meg, amikor személyes beszélgetések (Havas Lujza a Baar–Madas Gimnáziumban volt iskolatársa), visszaemlékezések során a Hári emlékkönyv (2014) összeállítását végeztük. A fényképes családi naplóban az apa letépett képe, meg az összefirkált képek sejtették a családi diszharmóniát. Energetikus, szigorú személy volt a mama. Mindannyian reszkető lábbal léptünk be a kis szobába, hogy megkapjuk a szidást a helytelenül beragasztott fotókért.

Friss csoportvezetőként, kellően megilletődve ültem az első értekezleten, amikor kivágódott az ajtó és Mária néni az ajtókeretből azt mondta: Mari, haza akarok menni! Hári doktornő felugrott és kiszaladt velem. Mint később megtudtuk, akkor már beteg volt és nemsokára meg is halt.

Dr. Hári Mária

Első közös szakmai utazásunk alkalmával (Frieda Spivak PhD, pszichológus, President and Founder, Inter-American Conductive Education Association, New York, Brooklyn meghívására) egy vékony kis könyvecskét (Machiavelli) olvasgatott, amelybe, mindig kíváncsi lévén, belelestem. A hosszú repülőúton mellette ülve azt láttam, hogy pirossal belefirkál (mondatokat húzott alá) és megkérdeztem, hogy miért jelöl meg némely részeket. Azt válaszolta, hogy nem árt megtanulni, hogyan kell bánni az emberekkel. (Hári doktornő 1967 vége óta vezette az intézetet, az említett utazás pedig 1990-ben történt.) Jóval később, amikor módom volt rá és beleolvastam a könyvbe, rájöttem, hogy ő tényleg próbált ezekből a nézetekből alkalmazható vezetéstechnikát, filozófiát tanulni és bizonyos esetekben azokat gyakorolta, alkalmazta is: „Olyan ostobák az emberek és olyannyira a mának élnek, hogy aki be akarja csapni őket, az mindig megtalálja a maga emberét”; „mindenki azt látja, amilyennek mutatod magad, csak kevesen értik, milyen vagy”; „ha az emberek jót kapnának onnan ahonnan rosszat várnak, szívesebben elkötelezik magukat jótétevőjüknek”.

Ezeket a gondolatokat szerintem munkakapcsolataiban gyakran már korábban is követte, minek ehhez Machiavelli. Gyakran volt egy olyan érzése az embernek, hogy néha nem egészen azt teszi, amit szeretne. Ezt akkor lehetett észrevenni, ha valamilyen hirtelen érzelem hatására elfelejtkezett a tanult és tervezett, kontrollált viselkedési formájáról, egy kicsit magáról. Ilyenkor rövid időre előjött az eredeti őszinte indulat, az öröm, máskor meg, ha nem is harag, de valamiféle mérgeződés, elégedetlenség. Türelmetlensége soha nem érte el a petői színvonalat. (Lásd: Ruffy Péter: „Nagyszerű mérges ember.”)

Minden percet sajnált, amit nem tudott szellemi gyarapodásra használni, de mégis mindenről tudni akart, ami az intézetben, a gyerekek és az emberek körül zajlott. Az sok időt fogyaszt minden vezető esetében. Magamban sokszor megmosolyogtam, hogy utazásaink alkalmával rögtön megragadta az angol nyelvű napilapokat, olvasgatva tanulmányozta a kifejezéseket, a jó anglicizmusokat aláhúzta és a másnapi előadásában a megfelelő helyen mindig sikerrel alkalmazta. Szóval, állandóan tanult, és felhasználta a tanultakat.

Nagyra tartotta azokat a szakmai meghívásokat, ahol ő maga is tanult vagy kipróbálhatott dolgokat, ebben a japán utunk, amire elkísérhettük, messze vezet (3. ábra).

**3. ábra. Hári, Herczegh, Horváth japán utazása.
Előadások, munka, módszertani bemutató, konzíliumok és dzsúdó**

Az ajándékozást rosszul tűrte, nem tartotta fontosnak, különösen nem az ajándék elfogadást, de a gesztust magát igen. Az általa adott, sokszor mások számára jelentéktelen ajándékok mégis örökre emlékezetesek maradtak számomra és szerintem mások számára is.

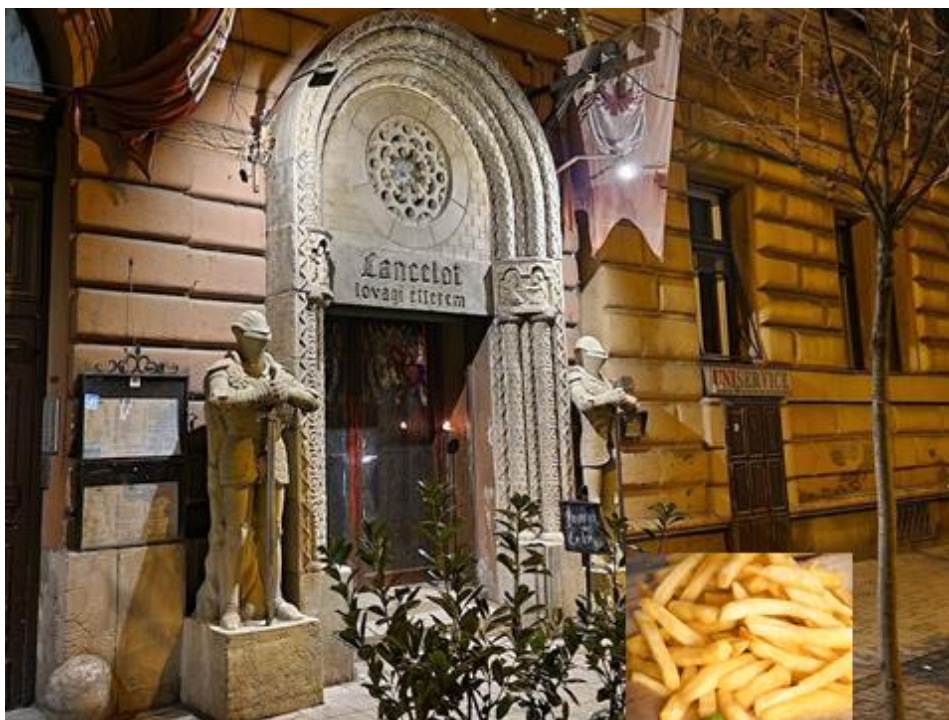
Hinginek (Kőrispataki Zoltánné Gárdos Erzsébet) egy tanszéki karácsonyra adott egy kis játékautót és egy kis locsolókannát. Az ajándék arra célzott, hogy Hingi az intézeti kertben mosta meg a Trabantját egy vasárnapi ügyelet alatt, amelyért szigorú megrovást kapott.

Egy mesekönyvet én is gondosan őrzök: egyik oldalán egy ház rajza (akkoriban költöztünk), ráírva, hogy szebbet, jobbat, nagyobbat kívánok.

Sok évvel később Hingi otthonában látta vendégül tanszék munkatársait, velünk jött Hári doktornő is. Az úszómedence szélén ült, amikor a vízbe ugró valamelyikünk kifröcskölte a vizet, és vizes lett a szoknyája, de mint később megtudtuk, ami alatta volt az is. Törülközőbe göngyölve ült a medence szélén a száradást várva. Egyszer csak megjelent Hingiek torzonborz pulija, szájában egy fehér bugyival. Komikus jelenet volt, ahogy 6 ember kergette a mindezt játéknak vevő kutyát, akinek szájában lengett a száradó alsónemű.

A 75. születésnapjára általam szervezett ünnepségre úgy kerítettünk sort, hogy egy általa kívánt étteremben az általa meghívott vendégekkel, barátokkal egy bensőséges vacsora legyen. Már az is meglepett minket, hogy a Sir Lancelot nevű középkori stílusú éttermet választotta, ami óriási ételadagjairól volt híres. Hári doktornő

ugyanis közismerten kisétkű volt. Nagy meglepetésünkre a szervezés során kiderült, hogy az üzletvezető jól ismeri dr. Hárit, mert rendszeresen ebédelt Pufi nénivel (iskolai barát) az étteremben. (4. ábra)

4. ábra. A gyakorta megjelenő két hölgy mindig ugyanazt kérte: egy adag sült krumplit felezték el. A két idős „nénit” örömmel szolgálták ki. A vacsora csodásan sikerült

Kicsit fanyar humora volt, és mások kifigurázását titokban nagyon élvezte. Figyelte a vele beszélgetők arcát, kis gesztusait, mimikáját. Utazások közbeni beszélgetések során gyakran összenevettünk, amikor egy-egy mulatságos személyről vagy szituációról esett szó. De tudott nevetni saját magán is.

Ilyen momentum az együtt töltött időből: fém lúdtalpbetétje időnként megszólalt a repülőtéren ellenőrzéskor. De nemcsak ekkor, hanem az amerikai cipőboltban is, ahol 4 pár egyforma lapos cipőt vásárolt és kifelé menet az ajtóban megszólalt a csengő. A közel két méteres, atlétikus biztonsági őr két méterről vetődött rá, aztán tisztáztuk.

Engem sokáig Dezsőnének hívtak (tényleg kicsit franciásan, rövid ö-vel), csak később lettem Juli.

Néhány embert, ha később is, de nagyon megszeretett, értette és élvezte humorukat, néha szarkasztikus reakcióikat is; például Andrew Suttont és Balogh doktornőt.

Ha látogatók érkeztek az intézetbe, először megkérte mindig Ilyt, hogy vezesse körbe őket és azután kikérdezte tapasztalatairól. Egy alkalommal Benedek István (1915–1996, pszichiáter, író, az intapusztai intézetről írott Aranyketrec szerzője) látogatott az intézetbe, és a körbevezetés során a doktornő nem akart még megjeleni, és hogy halogassa a diskurzust, a felnőtt ambulancián a függöny mögött maradt, nem gondolva rá, hogy jellegzetes lapos sarkú cipője a függöny alatt kilátszik. Benedek kimeredt szemmel nézett a cipellőre, majd Ilyre, és megszólalt: Nem irigylem magu-

kat! Majd még hangosabban ráköszönt: Csokolom Mária! És akkor, mintha mi sem történt volna, Hári doktornő előbújt és szívélyesen köszöntötte majd folyamatosan társalogva kikísérte a látogatót, mintha semmi rendellenes nem történt volna.

A Balogh Margit, Kőkúti Dénes és jómagam által összeállított emlékfal archív anyagait az Országos Levéltár fotósa reprodukálta, aki ragaszkodott a saját archív fotólaboratóriumi technikájához, körülményeihez. Doktornő azonban nem engedte ki a kezéből a nagybecsű anyagokat csak úgy, ha ő is végig jelen lehet a fényképezés-kor. Hosszas szervezéssel sikerült elintézni, hogy a műteremben, egy számára beállított székben kíséresse figyelemmel a munkát, és a már lefotózott anyagokat azonnal az ölébe vette. A munka végeztével hazaszállítottuk a féltett holmit, ahol a könyvtárbeli elhelyezést is végig nyomon követte.

Úgy tűnt, hogy unja már az igazgatási munkát, de magas életkora ellenére is nagyon nehezen adja át Kozma Ildikónak, aki évekig mellette, sokszor helyette végezte a rendszerint nehéz, gyakran változó elvárásokkal terhelt vezetői feladatokat. A vezetőváltás után még hónapokig be-beszaladt az igazgatói szobába, tekintet nélkül az ott éppen zajló tárgyalásokra, megakasztva azokat. Lassan vált meg az „éjjel-nappal az intézetért” stílustól. Ugyanakkor a konduktív nevelési tanszék munkájába zökkenőmentesen beilleszkedett, imádta a tanítási óráit, az értekezleteken csendes megfigyelőként viselkedett, szinte észrevétlenül olvadt bele a kicsi, de nagyon jó közösségbe.

Öröm volt vele az együttlét, a felkészülés a konferenciákra, az utazásokra, bármekkora külső, szervezési vagy más megterheléssel is jártak néha.

Coventrybe látogattunk egyszer, ahol meghívást kaptunk a konferencia után az egyik gyermek szüleitől, akik pizzériát üzemeltettek. A Doktornőt ünnepelték, körbekísérték. A rendeléskor ő salátát én pedig egy nagy adag tésztát rendeltem. Ezt nem kellett volna. Éjszaka szörnyű dolgokra ébredtem, a reggeli induláskor pedig olyan erőtlenség voltam, hogy azt mondtam, hagyjon engem itt meghalni. Nem emlékszem hogyan, de becibált a taxiba, a repülőtéren aszpirint és valami folyadékot erőltetett belém, és a repülőn nem tudom hogyan, de elintézte, hogy az első osztályon fektettek le és takartak be. Két nap múlva az intézetben beszaladt a csoportba és azt mondta: Azt hittem nem marad meg!

A betegség

A betegséget nem szerette, kerülte, Egyik élményem, hogy torokfájás miatt egy fehér pelenkával bekötöztem a torkomat, és úgy dolgoztam. Megállított, és azt kérdezte: Miért van bekötve a nyaka? Mondtam, hogy fáj a torkom. „Azonnal vegye le. Meggyógyulni nem fog a bekötözéstől, igyon mézes teát, vegyen be kalmopyrint, és nem akarom látni a bekötött torkot!”

Amikor először bekerült a Korányiba (köhögések miatt), ennél többet nem tudtunk, soha nem beszélt róla, de családi barátunk volt az orvosa, és elmesélte, hogy a lélegeztetőn lévő szobatársait tornáztatta, kinyitotta az ablakot, és ki akarta vitetni betegtársait a kertbe, szóval minden lehető ottani kórházi szabályt megszegett. Néhányunknak (Deák Irén, Kozma Ildikó és én) kivételesen megengedte, hogy meglátogassuk. A kertben találtuk, rózsaszínű tornanadrágban és trikóban, éppen akkor fejezte be két tolókcocsis néni tornáztatását.

Az Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet akkori igazgatója, dr. Hutás Imre (1926–2015; tüdőgyógyász) megkérte a személyzetet, hogy minden szeszélyét fogadják el. Mintegy két hét múlva gyógyultnak nyilvánította magát és saját felelősségére távozott.

Később, amikor már nagyon beteg volt, nem engedett senkit a közelébe. Szentesi Erzsébet mellett Antal Mihályné Erzsike és Hercegh Marika volt, akik látogathatták az ápolókon kívül. Engem magához hívott, hogy a tanítandó anyagot átadja. Az összehasonlító konduktív nevelés tananyaga fóliákkal és beszámozott oldalakkal összekészítve várt rám. Az előszobában lévő fekhelyen, egy faliszőnyeg előtt pihent, többnyire feküdt, már minden mozgás, a felülés is nagyon nehezebbé esett. Szobájában egy nagy asztalon méteres könyvoszlopok sorakoztak.

Amikor Andrew Sutton bejelentette a (búcsú) látogatását, a Doktornő megkért, hogy legyek jelen. (5. ábra)

5. ábra. Andrew Sutton, a Birminghami Egyetem korábbi pszichológia professzora, 1984-től ismerkedett a konduktív neveléssel, 1986-tól volt a Foundation for Conductive Education vezetője

Egészen kivirult, vidáman beszélgetett vele, de a számára átadandó, összekészített anyagot már csak a polcra mutatva tudta jelezni. Lehetett érezni a mosolyából, a gesztusaiból, hogy milyen szeretetteljes viszonyban van Andrew-val. Erre a szeretetteljes kölcsönös nagyrabecsülésre utal Andrew visszaemlékezése is, amely a 2014-ben megjelent Hári emlékkönyvben olvasható.

Dr. Hári Mária születésnapját soha nem ünnepeltük, Ő csak lett és volt, élete értelme, tartalma Pető András tisztelete és a konduktív pedagógia meg- és túlélése volt. Elvesztését fájlaltuk és annak évfordulóján minden évben megemlékezünk róla. Ezért ez a 100 éves évforduló sokszorosán alkalmas arra, hogy emberi és szakmai valóját tisztelettel felelevenítsük, szakmai hagyatékát gondozzuk.